

HB05, Anders hogerop!

Studiedag
Hoger Beroepsonderwijs (HB05)
in het volwassenenonderwijs

Dinsdag 31 mei 2011
Vlaams Parlement, Brussel

Deze studiedag is een gezamenlijk initiatief van de consortia volwassenenonderwijs en de stuurgroep volwassenenonderwijs.

Deze publicatie werd opgemaakt naar aanleiding van de studiedag **HBO₅, anders hogerop!** op 31 mei 2011 in het Vlaams Parlement. Deze studiedag en de bijhorende publicatie zijn een gezamenlijk initiatief van de consortia volwassenenonderwijs en de stuurgroep volwassenenonderwijs.

Tekst: Tratsaert Pieter (red.), Berteloot Kurt, Demeersseman Eddy, De Meyer Hilde

Met dank aan iedereen die bijdroeg tot het welslagen van deze studiedag: door getuigenissen te verzamelen, cijfermateriaal ter beschikking te stellen, teksten kritisch na te lezen, cijfermateriaal te analyseren, de studiedag administratief en financieel op te volgen of gewoon er te zijn en te geloven in het hoger beroepsonderwijs en in het volwassenenonderwijs.

Alle presentaties en teksten zijn na de studiedag beschikbaar op www.studiedaghbo.be

Voorwoord

De directe aanleiding voor deze studiedag situeert zich bijna een jaar geleden, op deze plaats, het Vlaams Parlement. Toen formuleerde de commissie ad hoc Hoger Onderwijs, die als taak had een maatschappelijke beleidsnota over het hoger onderwijs in Vlaanderen op te stellen, een verrassend advies. Wij citeren "*De eindverantwoordelijkheid voor de hogere beroepsopleidingen (HBO₅) situeert zich aan de hogescholen maar met een duidelijke arbeidsverdeling en afspraken met de centra voor volwassenenopleiding en ook met de universiteiten in het kader van levenslang leren.*" De commissie ad hoc deed deze uitspraak zonder het volwassenenonderwijs zelf te horen.

De Vlaamse Regering nuanceerde -gelukkig- deze motie en stelde "*Het debat hierover is nog niet voldoende uitgekristalliseerd om nu al definitieve decretale stappen te zetten. In dat kader zal zij op korte termijn het initiatief nemen om de bestaande decretale teksten met betrekking tot de samenwerking tussen de aanbieders van HBO₅-opleidingen aan te passen om die samenwerking sterker te bevorderen*". De belofte van een breed debat werd daarbij geuit.

De motie van het Parlement en de uitspraak van de regering veroorzaakte een schokgolf onder de Centra voor Volwassenenonderwijs, een zekere gelatenheid ook, en veel discussie. Uit deze gesprekken bleek dat we dit misschien wel een beetje aan onszelf te danken hadden. Het HBO₅ binnen het volwassenenonderwijs was te onbekend, te onzichtbaar. En dat kwam misschien door de verdeeldheid van de sector. Het volwassenenonderwijs sprak uit vele monden. Hier konden (en moesten) we iets aan doen.

De idee van een studiedag en een publicatie betreffende het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs groeide. Binnen en over netwerken heen werd de idee afgetoetst. De 13 consortia volwassenenonderwijsⁱ en de stuurgroep volwassenenonderwijsⁱⁱ vonden elkaar. Een datum werd geprikt: 31 mei. En waar beter dan in het Vlaams Parlement zelf?

Van meet af aan was duidelijk dat onze cursisten, onze flexibele manier van werken, ons afnemend werkveld en onze partners waarmee we samenwerken centraal zouden staan. Vlaanderen in het algemeen, en het Vlaams Parlement in het bijzonder, moet na deze studiedag op een geïnformeerde manier kunnen beslissen over de toekomst van het hoger beroepsonderwijs. Het particuliere belang van deze of gene sector mag daarbij niet voorop staan, wel het belang van de economie, de samenleving en de vele volwassenen en jongvolwassenen. De economie en de samenleving omdat ze nood hebben aan organisaties die op een flexibele en overlegde manier middengeschoolden opleiden. En zeker ook de vele volwassenen en jongvolwassenen die via het hoger beroepsonderwijs sociale promotie kunnen maken.

Hopelijk hebben we hiermee het beloofde debat op gang getrokken,

Pieter Tratsaert en Eddy Demeersseman (consortia volwassenenonderwijs)
Hilde De Meyer en Kurt Berteloot (stuurgroep volwassenenonderwijs)

Omdat ik werkzaam was in een labo, was de stap naar de graduaatsopleiding Chemie niet zo onlogisch. Mijn ambitie om door te groeien in de sector, speelt natuurlijk ook een rol. Mijn ervaring met de opleiding is vooral dat het een actuele richting is die theorie en praktijk perfect in elkaar laat vloeien. Ik heb er wel 3 tot 4 avonden per week voor moeten opofferen, maar de meerwaarde voor mijn CV is énorm.

Wim, 34 jaar

Op mijn achttiende behaalde ik mijn eindexamen in het secundair beroepsonderwijs. Na een tijdje was ik toe aan een nieuwe uitdaging. Via het volwassenenonderwijs volgde ik de graduaatsopleidingen Boekhouden en Informatica. Vervolgens de Lerarenopleiding en nu geef ik zelf les op het CVO!

Daisy, 33 jaar

Ik ben het graduaat Elektronica, optie (embedded) multimedia, gestart omdat ik altijd al verder wou sturen in die richting, vooral omwille van de vele mogelijkheden in de sector. Dankzij de modulaire structuur kon ik dit combineren met werk en gezin. Toen ik in 2009 afstudeerde, ben ik bij mijn huidige werkgever kunnen doorgroeien tot Field Service Engineer.

Kristof, 26 jaar

Ongeveer 4 jaar geleden nam ik de beslissing om terug te gaan studeren. De HBO-opleiding Maatschappelijk Werk was een evidente keuze. De weg ernaar toe liep een beetje in een omgekeerde richting dan bij de meeste cursisten.

Ik werkte toen, en nu nog steeds, in de sociale sector. Ik begeleid kansarme, kwetsbare gezinnen en geef hen individuele ondersteuning. Maar al gauw merkte ik dat ik een 'bagage' miste. Wat meer theoretische achtergrond zou een extra steun zijn. Met dit idee stapte ik naar mijn diensthoofd. Zij heeft mij uiteindelijk laten kennismaken met de wereld van het volwassenenonderwijs.

Sarah, 36 jaar

Na mijn studies theologie en filosofie, koos ik voor de
graduaatsopleiding Marketing. Dat beviel mij zo goed dat ik
nadien nog een master in Communicatiewetenschappen heb
behaald. Vandaag werk ik als woordvoerder bij een
belangenorganisatie.

Maarten, 49 jaar

Hoger beroepsonderwijs - situering

De term "*hoger beroepsonderwijs*" vond ingang in het Vlaamse onderwijslandschap via het decreet volwassenenonderwijs (15/6/2007), ter vervanging van de term "*hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP)*"ⁱⁱⁱ. In de toelichting van het decreet volwassenenonderwijs wordt het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs beschreven als "*onderwijs op een niveau hoger onderwijs*" en het "*verzamelt opleidingen op niveau 5 van de Europese kwalificatiestructuur*". Het decreet deelt het hoger beroepsonderwijs in in vijf studiegebieden: Biotechniek, Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Industriële wetenschappen en technologie en Sociaal-agogisch werk^{iv}. Dit is naar analogie van de structuur van het onderwijs in de hogescholen. Deze HBO-opleidingen worden ingericht door de Centra voor Volwassenenonderwijs.

In het decreet betreffende het secundair na secundair en het hoger beroepsonderwijs (30/4/2009) krijgt het volledige beroepsonderwijs verder vorm. Er wordt nu gesproken over HBO₅, een expliciete verwijzing naar niveau 5 van de Europese en Vlaamse kwalificatiestructuur. In dit HBO-decreet worden de opleidingen omschreven als "*hoger onderwijs dat beroepsgericht is en dat georganiseerd wordt door instellingen voor voltijds secundair onderwijs, centra voor volwassenenonderwijs en hogescholen*" (artikel 4). Naast de bestaande hoger beroeps- of HOSP-opleidingen in het volwassenenonderwijs en de bestaande opleiding Verpleegkunde in het secundair onderwijs, voorziet het decreet in de inrichting van nieuwe opleidingen door het volwassenenonderwijs en de hogescholen. Bestaande opleidingen in het volwassenenonderwijs moeten een omvormingsproces doorlopen om als HBO₅-opleidingen in het volwassenenonderwijs te blijven bestaan. Betreffende nieuwe opleidingen staat samenwerking centraal in het decreet; samenwerking tussen het volwassenenonderwijs, het secundair onderwijs en de hogescholen, met andere publieke opleidingsvertrekkers (VDAB en Syntra), de beroepssectoren en de arbeidsmarkt. Die samenwerking moet twee doelen realiseren: enerzijds arbeidsmarktgerichte opleidingen inrichten en anderzijds de toegang hoger onderwijs verder democratiseren. Met HBO₅ is een nieuwe kwalificatie hoger onderwijs ontstaan en via samenwerking met de aansluitende professionele bacheloropleidingen kunnen studenten, die het kunnen en willen, stap voor stap omhoog klimmen op de kwalificatieladder (van SO naar HBO₅ naar bachelor...).

Een andere belangrijke en uitdagende vernieuwing van het HBO-decreet is de verplichte accreditering^v van de HBO₅-opleidingen door de NVAO (Nederlands-Vlaams Accreditatieorganisatie). Waar de bestaande HOSP-opleidingen geïnspecteerd werden door de Vlaamse onderwijsinspectie en gebaseerd waren op, door de Vlaamse Regering vastgelegde, opleidingsprofielen wordt dit in de toekomst volledig anders georganiseerd. HBO₅-opleidingen moeten aan de NVAO aantonen dat zij gebaseerd zijn op beroepskwalificaties^{vi} en voldoen aan de minimale kwaliteitseisen van een opleiding op niveau 5 van de kwalificatiestructuur.

Diploma van gegradueerde

Een HBO₅-opleiding leidt tot een graduaatsdiploma ("*associate degree*"). Het diploma van gegradueerde is geen nieuwe benaming ten gevolge van het HBO-decreet, maar bestaat

al vele jaren. Tot het academiejaar 2003-2004 was dit diploma gelijkgeschakeld met wat nu gekend is als graad van Bachelor. Het "*graduaat*" was vroeger immers een graad die zowel in het volwassenenonderwijs als in de hogescholen werd aangeboden. Er werd toen een onderscheid gemaakt tussen onderwijs met volledig leerplan (vroeger ook wel A1 genaamd) of beperkt leerplan (B1). Voor beide types werden Graduaatsdiploma's uitgereikt. Dit hoger onderwijs voor sociale promotie "met beperkt leerplan" (8 à 12 lestijden per week, -toen nog- meestal 's avonds of tijdens het weekend) werd gelijkgeschakeld met het dagonderwijs, omdat men redeneerde dat de cursist tijdens de twee of drie jaar dat hij de avondlessen volgt, ook praktijkervaring op de werkvloer opdoet.

Het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen of het BAMA-decreet bepaalde dat diploma's die de instellingen voor hoger onderwijs met volledig leerplan hebben verleend, gelijkgeschakeld werden met de graad van bachelor. Deze evolutie vond plaats onder invloed van de Europese "*Bologna hervormingen*" en de introductie van de Bachelor-Masterstructuur.

Graduaat was dus tot deze hervorming ook de benaming van een driejarige opleiding "*hoger onderwijs van het korte type*" aan een hogeschool in Vlaanderen. In de huidige organisatie van het hoger onderwijs zijn dit nu (professionele) bacheloropleidingen.

Studiedag en publicatie

Deze studiedag en publicatie vertrekken van het (bestaande) hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs. De HBO₅-opleiding Verpleegkunde in het secundair onderwijs en eventuele nieuwe HBO₅-opleidingen in het volwassenen- of hogescholenonderwijs staan hierbij niet centraal. Via deze studiedag en publicatie willen wij de waarde, de kwaliteit en het bereik van het bestaande aanbod hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs zichtbaar maken en het maatschappelijke debat over de (noodzakelijke) verdere ontwikkeling van dit onderwijsniveau voeren.

In deze publicatie, ter ondersteuning van de studiedag "*HBO₅, anders hogerop*" wordt in een eerste deel het bestaande aanbod en bereik van het HBO₅ in het volwassenenonderwijs beschreven. Dit aanbod en bereik is gebaseerd op het aanbod in het schooljaar 2009-2010. In het tweede deel is een visie op het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs opgenomen.

*Toen ik 21 jaar was, moest ik omwille van lymfeklierkanker mijn studies verpleegkunde afbreken. Na vijf jaar strijd kon ik de draad van mijn leven terug oppikken. Niet eenvoudig want ik wilde alles tegelijk doen: werken, studeren, leven. Net of ik in ijltempo wilde inhalen wat ik gemist had. Ik wilde weer wat maken van mijn leven.
Een diploma is daarbij heel belangrijk.*

Het strakke, reguliere schoolsysteem lag me toen echt niet meer. Het Centrum voor Volwassenenonderwijs was echt een godsgeschenk voor mij. Ik volgde de opleiding Maatschappelijk Werk en daarna stapte ik over naar een verkorte bacheloropleiding sociaal werk aan de hogeschool.

Nu heb ik vast werk in de sociale sector.

Elke, 39 jaar

Ik had geen diploma en werkte als schilder. Via het tweedekansonderwijs behaalde ik mijn diploma kantoor. Daarna ben ik begonnen aan het graduaat Boekhouden. Na enkele modules kon ik al terecht als hulpboekhouder op de veiling van Tienen. Ik ga nu verder mijn diploma afmaken, zodat ik kan doorgroeien.

Wouter, 28 jaar

HBO₅ in het totale aanbod volwassenenonderwijs

Het volwassenenonderwijs bestaat uit vier niveaus: basiseducatie, secundair volwassenenonderwijs, hoger beroepsonderwijs en de specifieke lerarenopleiding. Met uitzondering van basiseducatie, worden de drie andere niveaus ingericht door de Centra voor Volwassenenonderwijs.

Om een zicht te krijgen op het aandeel dat hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs vertegenwoordigt, wordt Lesurencursist (LUC) als maatstaf gebruikt. Eén lesuurscurist (LUC) is één lesuur deelname van één financierbare cursist. Het aantal cursisten in een module^{vii} wordt dan vermenigvuldigd met de totale duur van de module zoals bepaald in het opleidingsprofiel, om het totale aantal LUC's van de module te berekenen.

In Vlaanderen realiseerden de Centra voor Basiseducatie en Volwassenenonderwijs in de referteperiode 2009-2010 47.637.100 lesurencursist. Daarvan werden 4.241.844 of bijna 9% van de LUC's gerealiseerd in het hoger beroepsonderwijs. Daarmee is HBO₅ het tweede belangrijkste niveau binnen het volwassenenonderwijs na het secundair volwassenenonderwijs (37.686.836 LUC's). Binnen de basiseducatie en de specifieke lerarenopleidingen werden respectievelijk 3.436.891 (7,21%) en 2.271.529 (4,77%) LUC's gerealiseerd in de referteperiode 2009-2010.

Het bestaande HBO₅-aanbod in Vlaanderen

Momenteel telt het volwassenenonderwijs 67 verschillende opleidingen hoger beroepsonderwijs (zie bijlage 1). Dit aanbod is al enkele jaren niet meer in beweging door externe factoren: een programmatiestop, het wijzigen van het tijdspad voor de omvorming van HBO₅-opleidingen in het volwassenenonderwijs^{viii} en het ontbreken van de noodzakelijke beroepscompetentieprofielen. Hierdoor worden de opleidingsmogelijkheden en de vernieuwing in het aanbod beperkt en kan er onvoldoende ingespeeld worden op (regionale) arbeidsmarktnoden.

Niet alle bestaande opleidingen worden ook ingericht, dit om verschillende redenen. In het schooljaar 2009-2010 werden 59 opleidingen aangeboden.

Tabel 1: Aanbod HBO₅ volgens studiegebied (2009-2010)

Studiegebied	Aantal opleidingen
Biotechniek	4
Gezondheidszorg	6
Handelwetenschappen en bedrijfskunde	23
Industriële wetenschappen en technologie	22
Sociaal-agogisch werk	12

Op basis van het aantal gerealiseerde lesurencursist (LUC's) in de referentieperiode 2009-2010, kan het aandeel van de verschillende studiegebieden in het hoger beroepsonderwijs berekend worden.

Tabel 2: Lesurencursist HBO₅ volgens studiegebied (2009-2010)

Studiegebied	#	%
Biotechniek	58.312	1,37%
Gezondheidszorg	45.614	1,08%
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	2.152.710	50,75%
Industriële wetenschappen en technologie	458.988	10,82%
Sociaal-agogisch werk	1.526.220	35,98%
Totaal	4.241.844	100%

Het studiegebied Handelswetenschappen en bedrijfskunde vertegenwoordigt de helft van het aantal LUC's en is daarmee het grootste studiegebied. De top twee van de opleidingen binnen dit studiegebied zijn HBO₅ Boekhouden (709.084 LUC's) en HBO₅ Informatica (532.812 LUC's). Deze opleidingen zijn bovendien een antwoord op het knelpuntkarakter van deze beroepen (VDAB-knelpuntberoepen 2010). Voor beide opleidingen is er dan ook een goede afstemming met de overeenstemmende VDAB-beroepsopleidingen. De top vijf wordt verder aangevuld met de HBO₅-opleidingen Marketing (176.796 LUC's), Fiscale Wetenschappen (156.518 LUC's) en Meertalig Secretariaat (156.460 LUC's).

Binnen het studiegebied Sociaal-agogisch werk, goed voor 36% over 1.526.220 LUC's, neemt HBO₅ Orthopedagogie 813.096 LUC's voor zijn rekening. Ook deze opleiding leidt mensen toe naar een knelpuntberoep op de arbeidsmarkt. Naar deze HBO₅-opleiding worden ook meerdere cursisten doorverwezen door de VDAB in het kader van een traject naar werk (bron: www.vdab.be). Een andere opleiding binnen sociaal-agogisch werk met een groot aantal LUC's is de HBO₅-opleiding Maatschappelijk Werk (198.676 LUC's).

Het derde grootste studiegebied binnen het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs is Industriële wetenschappen en technologie, goed voor 458.988 LUC's. Binnen dit studiegebied is de opleiding Electromechanica de grootste (145.736 LUC's), gevolgd door Hout- en Bouwconstructie (56.320 LUC's). Ook hier speelt het volwassenenonderwijs in op de maatschappelijke nood aan hoger geschoolde technici.

De twee andere studiegebieden binnen het hoger beroepsonderwijs zijn minder omvattend. Het studiegebied Gezondheidszorg, enerzijds, opereert in een sterk Vlaams en Federaal gereguleerde sector. Ondanks de op korte en lange termijn acute nood aan geschoold personeel in de gezondheidszorg, kan door de decretale stilstand in het hoger beroepsonderwijs en de complexiteit van deze gereguleerde beroepen, onvoldoende ingespeeld worden op de noden van de arbeidsmarkt. Hier is wel een uitgebreid aanbod binnen het secundair volwassenenonderwijs, waar de sector zeer goed samenwerkt met VDAB voor het toeleiden van werkzoekenden. Binnen het studiegebied Biotechniek kunnen op dit ogenblik slechts 4 HBO-opleidingen ingericht worden.

Tabel 3: Top 10 van HBO₅-opleidingen (LUC's 2009-2010)

Opleiding	LUC's
Orthopedagogie	813.096
Boekhouden	709.084
Informatica	532.812
Maatschappelijk werk	198.676

Marketing	176.796
Fiscale wetenschappen	156.518
Meertalig secretariaat	156.460
Elektromechanica	145.736
Agogische bijscholing orthopedagogie	119.776
Gids	93.872

Naast deze "top 10", kent het volwassenenonderwijs een brede en diverse waaier aan opleidingen in het hoger beroepsonderwijs. Verschillende opleidingen zijn uniek en worden maar op één plaats in Vlaanderen ingericht.

Het volwassenenonderwijs wordt traditioneel gezien als de 'avondschool', een beeld dat al lang niet meer overeenstemt met de realiteit. Bijna de helft van de groepen HBO₅ worden inderdaad 's avonds ingericht, maar bijna 40% van de lessen gaat overdag door.

Tabel 4: HBO₅-groepen volgens lesmoment (LUC's 2009-2010)

Lesmoment	# groepen	%
Avond (werkweek)	2.224	47,21%
Overdag (werkweek)	1.763	37,42%
Weekend	132	2,80%
Combinatie overdag (werkweek) en weekend	216	4,59%
Combinatie avond (werkweek) en weekend	185	3,93%
Combinatie overdag en avond (werkweek)	58	1,23%
Combinatie dag en avond (werkweek) en weekend	133	2,82%
Totaal	4.7111	100%

Computer en software development zijn al sinds mijn 16 jaar een hobby. Ik wilde dan ook graag werken in deze branche. Ook was het altijd een droom om later een eigen bedrijf te hebben en zelf iets op te bouwen. Ik ben begonnen aan het graduaat Informatica. Van bij het begin was ik aangenaam verrast en zeer tevreden over de aanpak van het CVO. Het was een praktische opleiding met een focus op praktische en bruikbare vaardigheden.

Al in het tweede jaar van mijn opleiding kon ik aan de slag als C# developer bij de Federale overheid. Na mijn opleiding heb ik uiteindelijk mijn volledige droom gerealiseerd: een eigen ICT-bedrijf, gespecialiseerd in consultancy en customer application development. Na zes maanden denken mijn zakenpartner en ik zelfs aan uitbreiding en we zoeken momenteel developers om ons team te versterken.

Het was niet eenvoudig om werken en leren te combineren, maar met de juiste motivatie en hard werken was het wel haalbaar. Dankzij de sterke opleiding, de goede begeleiding, het juiste niveau en wat ik er geleerd heb, voelde ik mij dan ook na de drie jaar volledig klaar om verder te gaan in deze sector.

Suleyman, 34 jaar

Via het volwassenenonderwijs behaalde ik mijn
 graduaatsdiploma Bedrijfsautomatisatie. In functie van een
 stageopdracht bij mijn huidige werkgever, zette ik een
 ondernemingsproject op poten, waarvoor ik van het bedrijf
 een prijs kreeg en promotie maakte.

Raf, 33 jaar

Profiel cursist HBO₅

Om een profielschets te maken van de huidige cursisten hoger beroepsonderwijs, werden de inschrijvingsgegevens voor Vlaanderen^{ix} voor de referentieperiode 2009-2010 geanalyseerd. Op basis van een unieke cursistencode is het mogelijk om de persoonskenmerken van elke individu, ook al volgt hij of zij meerdere modules, als analyse-eenheid te gebruiken.

In 2009-2010 volgden 16.038 unieke personen een opleiding hoger beroepsonderwijs bij een Centrum voor Volwassenenonderwijs in Vlaanderen. In dit deel worden de persoonskenmerken van de HBO₅-cursisten beschreven. Hierbij komen verdelingen naar leeftijd, geslacht, socio-economische status, opleidingsniveau, nationaliteit en vrijstellingscategorie aan bod. In een tweede deel wordt een aantal van deze kenmerken met elkaar in verband gebracht voor een meer gedetailleerd beeld van de cursistenpopulatie. Ten slotte worden nog een aantal persoonskenmerken gekoppeld aan het gevolgde studiegebied.

Algemene beschrijving populatie

Iets meer dan de helft van de HBO₅-cursisten (53,64%) is vrouwelijk. De gemiddelde leeftijd van een cursist HBO₅ bedroeg in 2009-2010 32 jaar. Vergeleken met de studentenpopulatie aan hogescholen en universiteiten is dit een significant hogere gemiddelde leeftijd. Volgens de studentenmonitor Vlaanderen 2009 zijn studenten aan hogescholen en universiteiten gemiddeld 22 jaar oud.

Tabel 5: Leeftijd HBO₅-cursisten (2009-2010)

Leeftijdsverdeling 2009-2010		
	Aantal	%
jonger dan 25 jaar	4.089	25,50%
25j - 34j	6.875	42,87%
35j - 44j	2.957	18,44%
45j - 54j	1.660	10,35%
55j - 64j	411	2,56%
65j en ouder	46	0,29%
Totaal	16.038	100%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de grootste groep van HBO₅-cursisten (42,87%) tussen 25 en 34 jaar oud is. Bijna een derde van de cursisten is 35 jaar of ouder. Bekijken we de leeftijdscategorie van min 25-jarigen meer in detail, dan blijkt dat 45% daarvan 23 of 24 jaar oud is. Dit bevestigt dat het HBO₅ zich (nog) niet expliciet profileert ten aanzien van generatiestudenten. Anderzijds geeft deze leeftijdsverdeling ook aan dat HBO₅-cursisten vaak op latere leeftijd (opnieuw) gaan studeren, ofwel om zich om te scholen, bij te scholen of in functie van een herintrede op de arbeidsmarkt.

Tabel 6: Leeftijd HBO₅-cursisten jonger dan 25 jaar (2009-2010)

Leeftijdsverdeling min-25-jarigen 2009-2010		
	Aantal	%
18 jaar	161	3,94%
19 jaar	259	6,33%
20 jaar	437	10,69%
21 jaar	616	15,06%
22 jaar	759	18,56%
23 jaar	927	22,67%
24 jaar	930	22,74%
Totaal	4.089	100%

De leeftijdsverdeling wordt ook weerspiegeld in het socio-economisch statuut van de HBO₅-cursisten. Bijna drie vierde van de HBO₅-cursisten combineren werken en studeren. Tegelijk blijkt uit deze cijfers dat het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs ruim 2.811 werkzoekenden bereikt (17,53% van de HBO₅-cursisten). De vaststelling dat 7,44% van de HBO₅-cursisten als socio-economische status '*studerend*' opgeeft, bevestigt het vermoeden dat het HBO₅ zich (nog) niet expliciet richt op de klassieke (generatie)studenten.

Tabel 7: Socio-economische status HBO₅-cursisten (2009-2010)

Socio-economische status 2009-2010		
	Aantal	%
werkend	11.740	73,20%
werkzoekend	2.811	17,53%
studerend	1.193	7,44%
thuiswerkend	181	1,13%
gepensioneerd	105	0,65%
onbekend	8	0,05%
Totaal	16.038	100%

Binnen de groep werkenden is een grote meerderheid van de cursisten bediende (71,63%). Anderzijds bereikt het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs ook een grote groep arbeiders (13,71%). Dit bevestigt dat het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs het mogelijk maakt om zich bij te scholen en zo op te klimmen op de kwalificatieladder.

Tabel 8: Socio-economische status werkende HBO₅-cursisten (2009-2010)

Socio-economische status "WERKENDEN" 2009-2010		
	Aantal	%
Bediende	8.409	71,63%
Arbeider	1.609	13,71%
Ambtenaar	1.319	11,24%
Kaderlid	96	0,82%
Vrij beroep	32	0,27%
Zelfstandige	275	2,34%
Totaal	11.740	100%

De meerderheid van de HBO₅-cursisten is middengeschoold. Met andere woorden bijna 60% van de cursisten heeft maximaal een diploma hoger secundair onderwijs. Opvallend

is ook dat bijna 8% van de cursisten lager geschoold is en dus geen diploma of getuigschrift van het secundair onderwijs bezit. Deze groep kan via een toelatingsproef instappen in een opleiding hoger beroepsonderwijs. Hiermee bereikt het hoger beroepsonderwijs een omvangrijke groep (1.241) mensen uit een kansengroep.

Belangrijke kanttekening: de cijfers over het opleidingsniveau van de HBO₅-cursisten zijn niet volledig. Voor 2.681 cursisten beschikken we niet over het opleidingsniveau.

Tabel 9: Opleidingsniveau van HBO₅-cursisten (2009-2010)

Opleidingsniveau 2009-2010		
	Aantal	%
Laaggeschoold	1.241	7,74%
Middengeschoold	9.572	59,68%
Hooggeschoold	1.867	11,64%
Andere	677	4,22%
Onbekend	2.681	16,72%
Totaal	16.038	100%

Uit het opleidingsniveau en de socio-economische status van de HBO₅-cursisten in het volwassenenonderwijs blijkt duidelijk de sterkte en de eigenheid van het *'hoger onderwijs voor sociale promotie'* of, anders verwoord, het hoger onderwijs van de tweede (eerste?) kans.

Inzake nationaliteit blijkt uit de profielgegevens dat 95% van de HBO₅-cursisten de Belgische nationaliteit heeft. Meer details over herkomst zijn niet beschikbaar (bv. thuistaal, land van geboorte...), waardoor aan deze cijfers geen sluitende conclusies verbonden kunnen worden. Immers, cursisten van allochtone afkomst kunnen in het bezit zijn van de Belgische nationaliteit. Uit de praktijk in de Centra voor Volwassenenonderwijs en uit verschillende toelatingsinitiatieven van nieuwkomers naar (hoger) onderwijs blijkt een reële interesse voor dit onderwijsniveau.

Tabel 10: Nationaliteit van HBO₅-cursisten (2009-2010)

Nationaliteit (EU-categorisatie) 2009-2010		
	Aantal	%
Belg	15.353	95,73%
EU - 12	203	1,27%
EU - 15	2	0,01%
EU - 27	57	0,36%
Niet-Europees	416	2,59%
Zonder vaderland	3	0,02%
Vluchteling	4	0,02%
Totaal	16.038	100,00%

Een laatste algemene beschrijving van de HBO₅-cursisten gebeurt op basis van de inschrijvingscategorieën. Binnen het volwassenenonderwijs zijn een aantal categorieën gedefinieerd die aanleiding geven tot een vrijstelling of vermindering van het inschrijvingsgeld (artikel 109 - decreet volwassenenonderwijs). Uit deze gegevens blijkt dat de meerderheid van de cursisten in het hoger beroepsonderwijs (85,38%) het volledige inschrijvingsgeld betaalt. Een opvallende vaststelling is dat 14,5% of 2.334 HBO₅-cursisten vrijgesteld zijn van inschrijvingsgeld of een verminderd inschrijvingsgeld betalen omdat ze recht hebben op een leefloon of een inkomen uit maatschappelijke dienstverlening, werkzoekend of arbeidsongeschikt zijn of ten laste zijn van één van

voornoemde categorieën. Dit geeft ook aan dat het HBO₅ voor dit deel van de bevolking een waardevol aanbod is en nieuwe kansen biedt.

Tabel 11: Vrijstellingscategorieën HBO₅-cursisten (2009-2010)

Inschrijvingsgeld: volledige of gedeeltelijke vrijstelling 2009-2010		
	Aantal	%
Geen vrijstelling (1€ per lestijd)		
andere dan hieronder vermeld	13.694	85,38%
Subtotaal	13.694	85,38%
Volledige vrijstelling		
materiële hulp als asielzoekers of andere categorieën van vreemdelingen;	6	0,04%
een inkomen via maatschappelijke dienstverlening	12	0,07%
leefloon	113	0,70%
ten last van leefloon of inkomen maatschappelijke dienstverlening	2	0,01%
inburgeraar voor NT2 RG1 en 2	3	0,02%
een erkend traject naar werk;	546	3,40%
NWWZ met nog geen recht op wachtuitkering	260	1,62%
Subtotaal	942	5,87%
Verminderd inschrijvingsgeld van 0,25 euro / lestijd		
een inkomen via een wachtuitkering of een werkloosheidsuitkering	1.161	7,24%
ten laste van wachtuitkering of werkloosheidsuitkering	18	0,11%
arbeidsongeschikt	193	1,20%
ten laste van arbeidsongeschikt	29	0,18%
twee opeenvolgende schooljaren in CBE (min. 120 LT)	1	0,01%
Subtotaal	1.402	8,74%
Totaal	16.038	100%

Ik werkte 20 jaar als management assistent in een internationaal bedrijf. Toen het bedrijf overgenomen werd, verzuurde de werksfeer enorm. Ik heb dan maar zelf aangegeven dat ik er niet zou van wakker liggen te moeten vertrekken. Het was einde 2005 en ik was toe aan een sabbatperiode om te bekomen van jarenlange noeste arbeid.

Toen ik in de krant las over de opleiding gids-reisleider, dacht ik dat dat misschien wel iets voor mij zou zijn. Na het basisjaar deed ik er nog twee finaliteitsjaren bij: reisleader Europa en museumgids. Tijdens de opleiding liep ik stage in het museum M in Leuven en werd ik kort erna geselecteerd als gids. Sindsdien werk ik in het museum waar ik hoofdzakelijk scholen rondleid en da's echt mijn ding.

Ik heb mezelf helemaal teruggevonden en bruis opnieuw van zelfvertrouwen.

Karina, 47 jaar

Ik was op zoek naar een diploma dat verschillende deuren zou kunnen openen en het graduaat Rechtspraak leek me die mogelijkheid te bieden. Bovendien ben ik erg geboeid door juridische materies.

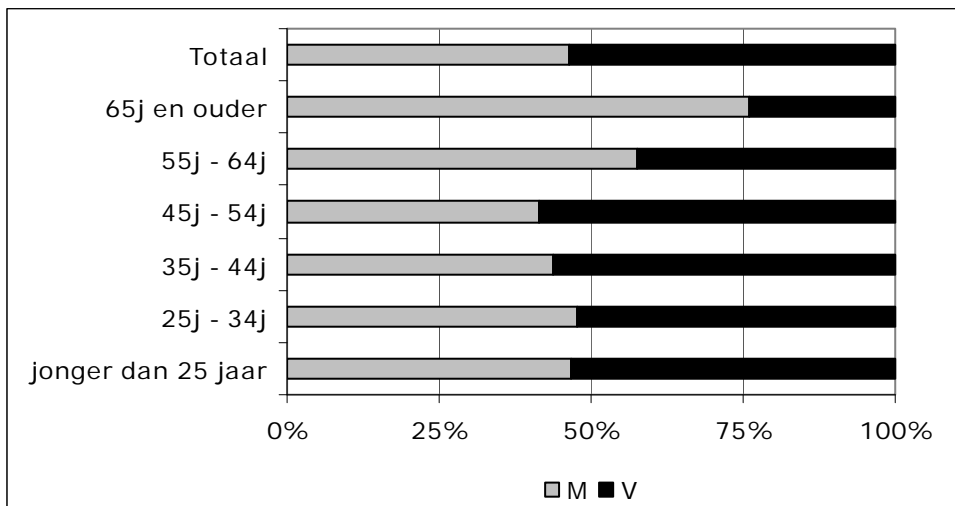
Toen ik naar de infoavond kwam, wist ik meteen dat ik voor deze juridische opleiding wilde gaan. Ik volg ondertussen de bacheloropleiding Bedrijfsmanagement en merk dat onze vooropleiding een goede uitgangspositie biedt om de professionele bachelor aan te kunnen.

Inge, 35 jaar

Gedetailleerde beschrijving populatie

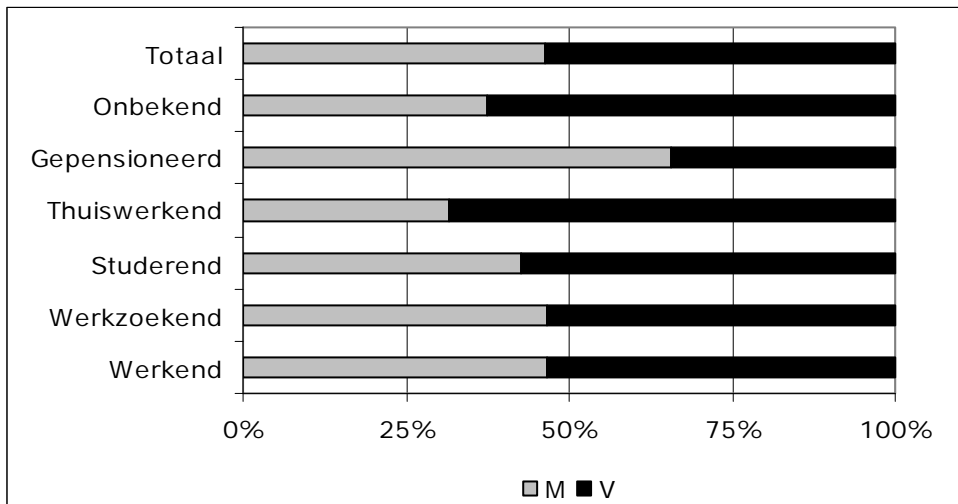
Hoewel de gemiddelde leeftijd van de mannelijke (31,7 jaar) en de vrouwelijke (31,9 jaar) HBO₅-cursisten niet verschilt, leidt de man-vrouw verhouding volgens leeftijdscategorie tot enkele opvallende vaststellingen. Bij het vergelijken van deze verhouding volgens leeftijdscategorie, blijkt dat in de leeftijdscategorie ouder dan 55 jaar, de meerderheid van de HBO₅-cursisten mannelijk is, dit in tegenstelling tot de m/v verhouding in de andere leeftijdscategorieën en in de totale populatie. Opvallend is ook het grotere aandeel vrouwelijke cursisten in de leeftijdscategorieën 35-44 jarigen en 45-54 jarigen. Dit doet vermoeden dat dit mogelijks om herintreders^x gaat. Uit het beperkte onderzoek naar herintreders (Van Regenmortel e.a., 1990), blijkt dat dit overwegend vrouwen zijn met een gemiddelde leeftijd van 38 jaar.

Grafiek 1: M/V verhouding volgens geslacht (2009-2010)

Bij het vergelijken van mannelijke en vrouwelijke HBO₅-cursisten volgens socio-economische status, stellen we vast dat de thuiswerkende cursist overwegend vrouwelijk is en de gepensioneerde cursist mannelijk. Dit laatste sluit aan bij de eerder besproken leeftijdsverhouding volgens geslacht.

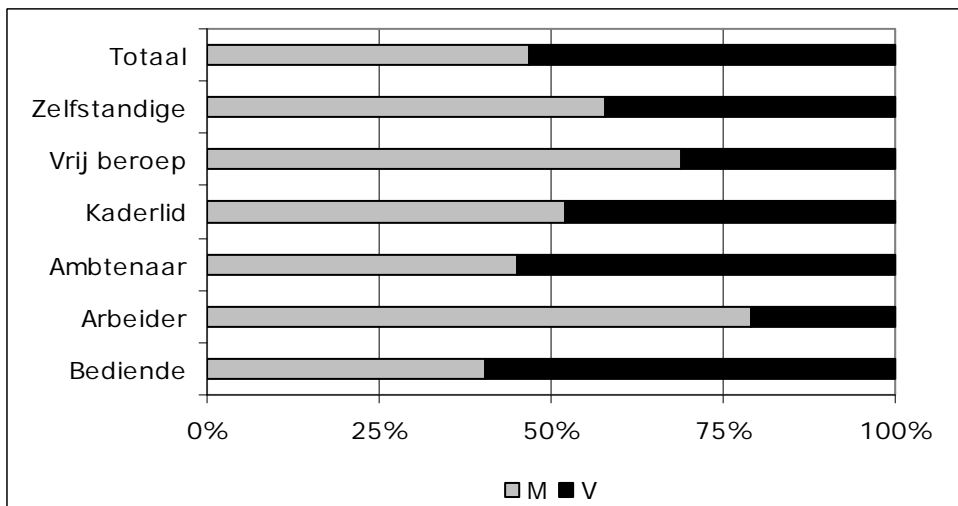
Grafiek 2: M/V verhouding volgens socio-economische status (2009-2010)

Opmerking: de categorie onbekend is verwaarloosbaar. Het betreft 8 cursisten.

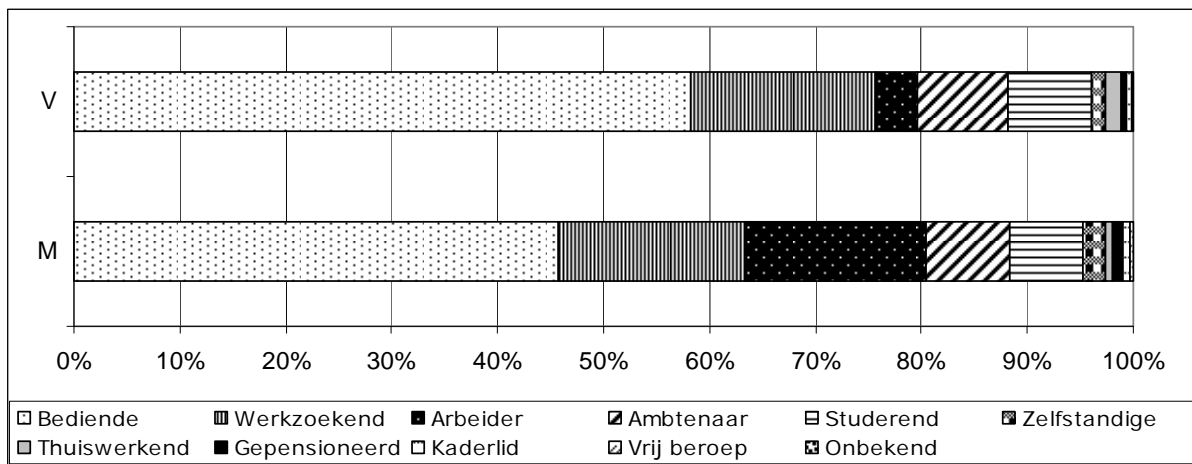
Wanneer de socio-economische status van de HBO₅-cursisten meer in detail wordt bekeken, dan blijkt dat 17,1% van de mannelijke cursisten arbeider is (1.271 cursisten). Binnen de groep arbeiders is de m/v verhouding dan ook significant verschillend van de totale populatie. Bij de arbeiders is 78,99% man en 21,01% vrouw. In de totale populatie is deze verhouding 46,36%-53,64%. Bij de verdere vergelijking van het geslacht met de socio-economische status zien we ook meer mannelijke zelfstandigen, vrije beroepen en kaderleden dan vrouwelijke. Bij de bediendengroep is de man-vrouwverhouding 60/40.

Grafiek 3: M/V verhouding werkende HBO₅-cursisten - detail (2009-2010)

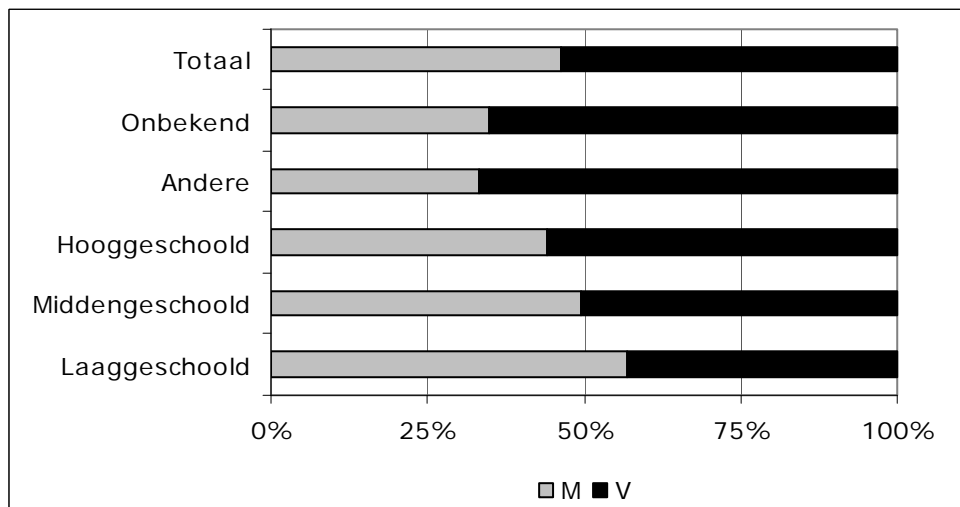
Deze analyse maakt duidelijk dat de vrouwelijke HBO₅-cursisten overwegend bediende (58,3%) of werkzoekend (17,4%) zijn, terwijl de meerderheid van de mannelijke HBO₅-cursisten bediende (45,6%), werkzoekend (17,6%) of arbeider (17,1%) is.

Grafiek 4: Socio-economische status volgens geslacht (2009-2010)

Aansluitend op de vergelijking volgens socio-economisch statuut, is het opleidingsniveau ook een interessante variabele om de mannelijke en vrouwelijke cursisten te vergelijken. Voorafgaand dient opgemerkt dat voor een grote groep cursisten geen opleidingsniveau gekend is. In de lijn van de verwachtingen geeft deze benadering een gelijklopend beeld van de populatie. Binnen de groep laaggeschoolde cursisten vinden we overwegend mannen, bij de andere categorieën zijn de vrouwelijke cursisten in de meerderheid.

Grafiek 5: M/V verhouding volgens opleidingsniveau (2009-2010)

Het vergelijken van het opleidingsniveau binnen de mannelijke en vrouwelijke cursistenpopulatie is niet verantwoord omdat de categorie 'onbekend' veel groter is binnen de vrouwelijke groep (20%) dan bij de mannelijke (12,6%). Deze vergelijking zou resulteren in een vertekend beeld van de populatie.

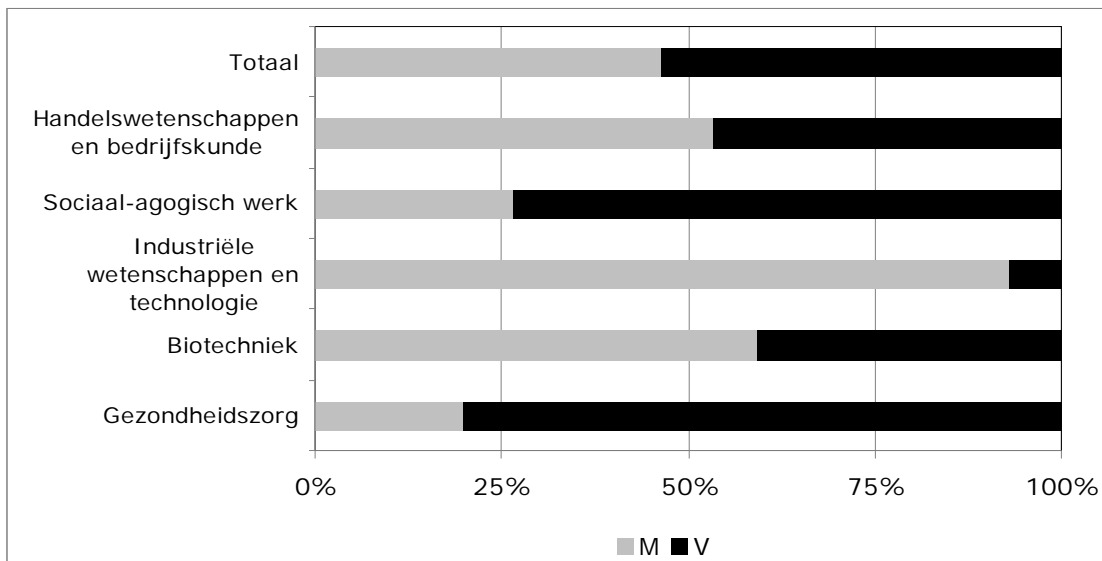
Ik werk sinds mijn A2-opleiding in de bouwsector. Gebeten door de Bouw, was de stap naar het graduaat Bouw- en Houtconstructies voor de hand liggend. De opleiding heeft me de ervaring bijgebracht om me steeds verder te ontplooiën binnen de sector.

Kris, 27 jaar

Beschrijving populatie volgens studiegebied

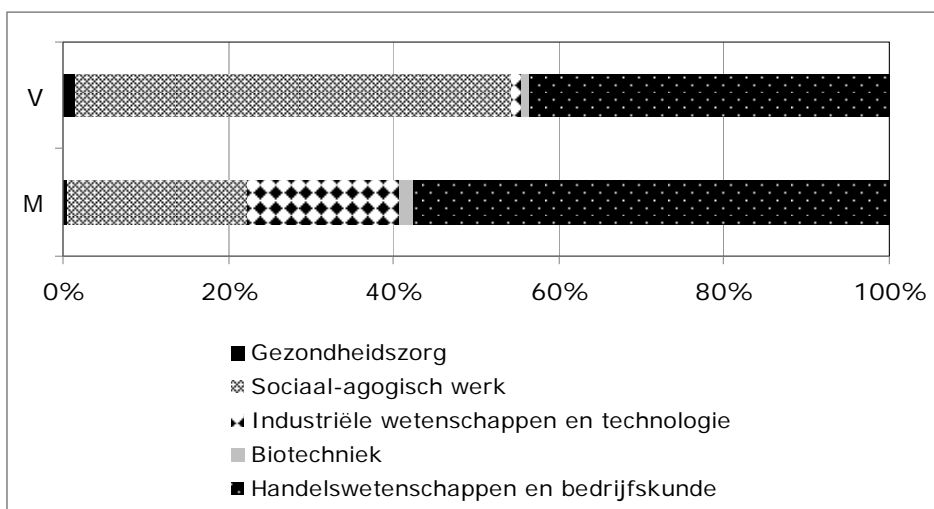
Het is interessant na te gaan of er in het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs sprake is van mannelijke en vrouwelijke studierichtingen. Waar de m/v verhouding in de totale populatie meer vrouwen (53,64%) dan mannen (46,36%) telt, zijn er duidelijke verschillen naargelang het studiegebied. De typisch 'vrouwelijke' richtingen in het volwassenenonderwijs zijn Gezondheidszorg (80% vrouwen) en Sociaal-agogisch werk (73,5% vrouwen). De studiegebieden Industriële wetenschappen en technologie (93% mannen), Biotechniek (59% mannen) en Handelswetenschappen en bedrijfskunde (53%) zijn eerder 'mannelijk'.

Grafiek 6: M/V verhouding volgens studiegebied (2009-2010)

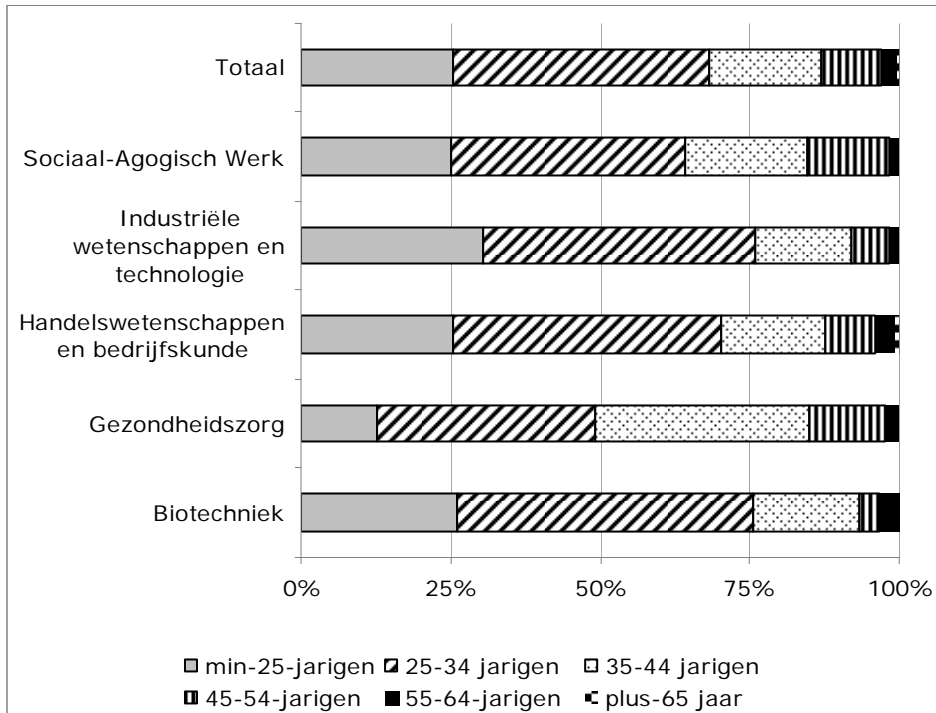
Vrouwelijke HBO₅-cursisten zijn dan ook overwegend (96%) te vinden in de studiegebieden Sociaal-agogisch werk en Handelswetenschappen en bedrijfskunde. HBO₅-cursisten van het mannelijke geslacht kiezen dan weer overwegend voor Handelswetenschappen en bedrijfskunde. Bijna 60% van de mannelijke HBO₅-curisten situeren zich in dit studiegebied.

Grafiek 7: Studiegebied volgens geslacht (2009-2010)

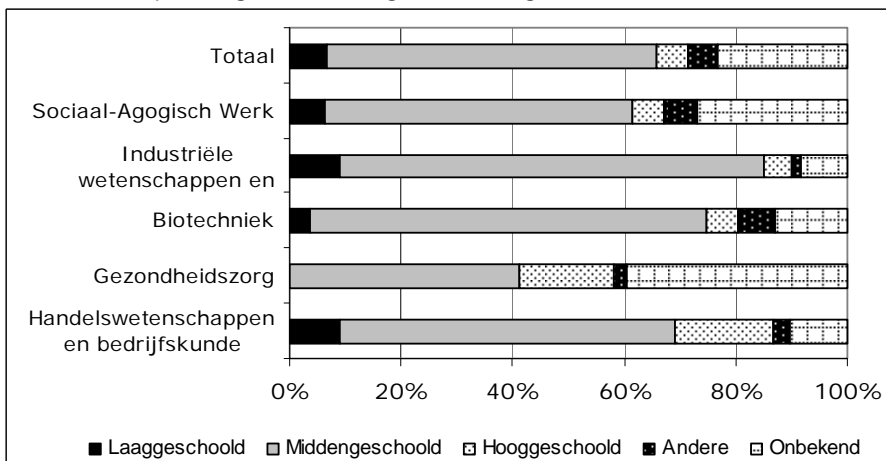
Veruit de grootste groep HBO₅-cursisten (43%) is tussen 25 en 34 jaar oud. Binnen het studiegebied Biotechniek vertegenwoordigt deze leeftijdscategorie bijna de helft van de cursisten. Drie vierde van de cursisten in dit studiegebied zijn jonger dan 35 jaar. Ook het studiegebied Industriële wetenschappen en bedrijfskunde kent een overwegend jong publiek. 75% van de cursisten is er jonger dan 35 jaar. Een 'ouder' publiek vinden we terug in het studiegebied Gezondheidszorg en Sociaal-agogisch Werk.

Grafiek 8: Leeftijdverdeling volgens studiegebied (2009-2010)

In de studiegebieden Industriële wetenschappen en technologie (76%), Biotechniek (71%) en Handelswetenschappen en bedrijfskunde (60%) zitten hoofdzakelijk middengeschoolde cursisten. Vergeleken met het aandeel in de totale populatie (7,74%) vinden we de meeste laaggeschoolde cursisten in de studiegebieden Handelswetenschappen en bedrijfskunde (8,8%) en Industriële wetenschappen en technologie (8,8%). Hooggeschoolden zijn dan, in vergelijking met de verdeling in de totale cursistenpopulatie (11,64%), sterker aanwezig in de studiegebieden Gezondheidszorg (17%) en Handelswetenschappen en bedrijfskunde (17,6%).

Grafiek 9: Opleidingsniveau volgens studiegebied (2009-2010)

Na meer dan 10 jaar in de privé te werken, was ik toe aan een verandering en nam ik een sabbatjaar. Na gesprekken met VDAB ben ik terecht gekomen bij de opleiding Orthopedagogie van het CVO. Met een VDAB-contract in de hand, zit het tweede jaar er nu bijna op.

Mijn eerste bekommernis was: studeren, zal ik dat nog kunnen? Het is al zo lang geleden... Op de eerste dag bleek ik niet de enige te zijn die al langer van school was. Mijn groep bestond uit een mengelmoe van jongeren en al wat oudere cursisten. Net die verscheidenheid is een meerwaarde voor de opleiding.

Jong en oud kan van en door elkaar leren. In de opleiding Orthopedagogie zitten allemaal verschillende personen met eigen ervaringen, visies en standpunten. De opleiding is er net gericht op het waarnemen en bewust worden van je eigen handelen, dit ook te bekijken in een groepsgebeuren en bespreekbaar te maken. Ik vind het boeiend om elkaars standpunten hierin te leren kennen, een eigen mening te vormen, respect te hebben voor verscheidenheid en af en toe toch mezelf in twijfel te trekken om zo een bredere visie te ontwikkelen.

Wat mij vooral opvalt, is dat de docenten allemaal nog een andere beroepsmatige bezigheid in de sector hebben. Hierdoor leer je via hen hoe het er in de praktijk aan toe gaat, hoe ze omgaan met bepaalde situaties maar ook welke theorieën er in de praktijk worden toegepast.

"Had ik het maar eerder gedaan" klinkt het stemmetje nu in mijn hoofd. Ik ben vooral blij dat ik via het volwassenenonderwijs toch nog de kans kreeg om de lijnen van mijn leven uit te zetten.

Annie, 38 jaar

Er zal nog meer en beter moeten worden samengewerkt met de bedrijfswereld en andere opleidingsverstrekkers om opleidingen zo bedrijfsgericht mogelijk te maken. Enkel zo kunnen de noden op de arbeidsmarkt worden aangepakt. Om die reden blijft de VDAB meewerken aan de uitbouw van arbeidsmarktgerichte HBO-projecten.

VDAB pakt knelpuntberoepen bij nekvel, in Jobat 2010, 11-12 december, p. 4-7

Het hoger beroepsonderwijs in de toekomst?

Met het hoger beroepsonderwijs (HBO₅) geeft de Vlaamse Overheid een ontbrekend niveau in de kwalificatiestructuur vorm. Een kwalificatie die zich situeert als een niveau tussen het secundair onderwijs en de professionele bachelor. Een belangrijk doel van het hoger beroepsonderwijs is inspelen op de toenemende vraag van de arbeidsmarkt naar een nieuw soort middengeschoolden. Tegelijk biedt het HBO₅ cursisten de mogelijkheid om stap voor stap op te klimmen op de leerladder, bijvoorbeeld door na een HBO₅-opleiding door te stromen naar een professionele bachelor. Tenslotte, krijgen de bestaande HOSP-opleidingen in het volwassenenonderwijs en de opleiding Verpleegkunde in het secundair onderwijs een duidelijke(re) plaats in het Vlaamse Onderwijslandschap.

Die dubbele finaliteit, gerichtheid op arbeidsmarkt en doorstroom, is een belangrijke leidraad in de verdere uitbouw van het hoger beroepsonderwijs. Op dit ogenblik zijn de doorstroomcijfers van HBO₅-cursisten naar bacheloropleidingen aan de lage kant. Het bestaande HBO₅ in het volwassenenonderwijs heeft zich in het verleden dan ook vooral toegelegd op de arbeidsmarktgerichtheid. Vanuit de idee van sociale promotie richt(te) het volwassenenonderwijs zich (vooral) op volwassen leeders die zich willen her-, om- of bijscholen.

Instream van generatiestudenten, rechtstreeks of via een snelle heroriëntering, is een nieuwe doelgroep die aangesproken kan/moet worden. Ook van een vlotte(re) doorstroom naar bacheloropleidingen kan/moet in de toekomst werk gemaakt worden. Deze nieuwe uitdagingen zijn een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het volwassenenonderwijs, het secundair onderwijs, het hoger onderwijs en de overheid. De onderwijspartners kunnen dit realiseren door meer (structurele) samenwerking, door betere studiekeuze en trajectbegeleiding en door het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen en aanvullingstrajecten. De overheid moet daarbij de bestaande verschillen in studiefinanciering, -toelages en studentenvoorzieningen tussen het volwassenenonderwijs en het hogeschoolonderwijs wegwerken. Dit met oog op een zo optimaal mogelijk leertraject voor de lerende.

De lerende centraal

Het volwassenenonderwijs richt(te) zich traditioneel niet op generatiestudenten maar op doelgroepen die niet of nauwelijks bediend worden door andere aanbodsvertrekkers. Het betreft volwassenen die leren en werken (en gezin) combineren of werkzoekend zijn en zich willen bij- of herscholen om zo te klimmen op de leer- en de sociale ladder. Sommigen hebben al een diploma hoger onderwijs en willen zich enkel herscholen. Anderen zijn lagergeschoold, soms zelfs zonder secundair diploma, waaronder een groot aantal uit kansengroepen, die zo een tweede (eerste?) kans krijgen. Deze laatste groep heeft vaak minder positieve leer- en werkervaringen, een lagere autonomie en minder studievaardigheden.

De kenmerken van deze groepen vertalen zich ook in de organisatie van het volwassenenonderwijs:

- Fijnmazig en bijgevolg laagdrempelig aanbod
- Flexibele leertrajecten met flexibele leermomenten
- Tweedekansfunctie met veel aandacht voor trajectbegeleiding en een persoonlijke aanpak (kleine groepen, betrokken lectoren met praktijkgerichte aanpak)
- Lage maatschappelijke kostprijs

Het volwassenenonderwijs eist geen exclusiviteit voor deze doelgroepen. Door in te spelen op de bijzondere noden en kenmerken van deze groepen, heeft het volwassenenonderwijs hier wel specifieke expertise ontwikkeld en een wezenlijke bijdrage geleverd in het verhogen en het verbreden van de deelname aan levenslang leren.

In de (nabije) toekomst dienen zich nieuwe doelgroepen aan. Generatiestudenten die via een betere oriëntatie rechtstreeks instromen uit het secundair onderwijs en studenten die geheroriënteerd worden vanuit andere opleidingen hoger onderwijs. Hier zijn zeker nog noden en mogelijkheden. Centra voor Volwassenenonderwijs en hogescholen staan voor de gezamenlijke uitdaging een gepast aanbod hiervoor te ontwikkelen. Dit veronderstelt echter ook het oplossen van de knelpunten inzake leerkrediet, sociaal statuut, studiefinanciering, studentenvoorzieningen ... Het huidig ontwerpdecreet op de studentenvoorzieningen is dan ook een gemiste kans. Immers, verschillen in kostprijs, statuut en voorzieningen mogen geen belemmerende factor zijn en laagdrempeligheid moet gegarandeerd blijven. In de toekomst zijn HBO₅-opleidingen zowel in het volwassenenonderwijs als in de hogescholen mogelijk. Dit veronderstelt gelijke (rand)voorwaarden voor de lerenden.

Curriculumontwikkeling

Voor de verdere uitbouw van het HBO₅ moeten er op korte termijn maatregelen komen langs twee sporen. Enerzijds is er op korte termijn nood aan duidelijkheid voor het bestaande aanbod, dat zijn relevantie bewezen heeft. Het ontbreken van beroepscompetentieprofielen^{xi} die aansluiten op het bestaande aanbod vraagt om decretaal initiatief binnen de kwalificatiestructuur. Het ontbreken van deze profielen, maakt de opstart van het zware omvormingsproces niet mogelijk, waardoor de voorziene deadline niet gehaald kan worden. De huidige impasse in dit dossier mag geen voorwendsel zijn om zo het bestaande aanbod te rationaliseren of te laten uitdoven.

Daarnaast is het ontwikkelen van nieuwe opleidingen een tweede prioriteit. Deze nieuwe opleidingen kunnen ontwikkeld worden op basis van ingeschaalde beroepskwalificaties en inspelen op regionale behoeften. Dit mag niet gebeuren vanuit een concurrentie-denken, maar vanuit een samenwerking, op basis van gelijkwaardigheid, tussen de Centra voor Volwassenenonderwijs en de hogescholen. Hier kunnen positieve stimuli voor samenwerking een belangrijke rol spelen.

De Stuurgroep Volwassenenonderwijs pleit voor gezamenlijke ontwikkeling van opleidingsprofielen voor het hoger beroepsonderwijs. Dit bevordert de transparantie en flexibiliteit voor alle partijen en komt de efficiëntie en kostprijs van EVC/EVK ten goede. Dit moet via een clustering van inhoudelijk verwante opleidingen met eenzelfde basis en verschillende afstudeeropties. Hierdoor kan maximaal ingespeeld worden op de toenemende functiedifferentiatie in de verschillende beroepssectoren. De Stuurgroep Volwassenenonderwijs zal de Centra voor Volwassenenonderwijs ondersteunen in deze ontwikkeling. Bij de ontwikkeling van opleidingen is samenwerking met de hogescholen belangrijk om transparante aanvullingstrajecten te ontwikkelen waar mogelijk. Dit moet de 'zalmtrajecten' voor sommige studenten mogelijk maken.

Realiseren van een verantwoord, kwalitatief en leefbaar aanbod

Momenteel is het HBO₅-aanbod regionaal ruim verspreid over de aanbieders van volwassenenonderwijs. Clustering van inhoudelijk verwante opleidingen en structurele samenwerking tussen aanbieders zal noodzakelijk zijn voor een voldoende kritische massa en een uitgebouwde kwaliteitszorg. Deze samenwerking en clustering zullen bijdragen tot de leefbaarheid en macrodoelmatigheid van het aanbod. De verbondenheid tussen het secundair volwassenenonderwijs en het HBO₅ in het volwassenenonderwijs is alvast de ideale basis om doorlopende leerlijnen te realiseren.

Een verantwoord en leefbaar aanbod kan de overheid alvast faciliteren door een aantal belemmeringen weg te werken zoals bijvoorbeeld de TBS/OB problematiek.

De verwachte kwaliteit van de opleidingen en het toezicht hierop (visitatie en accreditatie), eigen aan hoger onderwijs, is een grote uitdaging voor de aanbieders. Naar analogie met het hoger onderwijs, moet de overheid de sector hiervoor voorzien van voldoende (bijkomende) middelen.

Samenwerking centraal

Ideaal ontwikkelt het HBO₅ zich in regionale samenwerkingsverbanden tussen Centra voor Volwassenenonderwijs en de hogescholen. Een samenwerking in functie van de toeleiding van cursisten naar deze opleidingen (afhakkers), in functie van de uitbouw in de hogescholen van goed aansluitende en omkaderde aanvullingstrajecten, in functie van uitwisseling van lesgevers, in functie van gezamenlijk gebruik van infrastructuur, in functie van imagovorming, in functie van de uitbouw van kwaliteitszorg...

De arbeidsmarktgerichtheid veronderstelt ook een goede samenwerking met andere partners zoals VDAB, Syntra, beroepssectoren, het afnemend veld De basis hiervoor is al duidelijk gelegd.

*Nadat ik eerst enkele andere richtingen had geprobeerd, besloot ik de
graduaatsopleiding Orthopedagogie aan te vatten. Ik was toen 20 jaar. Maar waarom
doet zo'n jong meisje dan niet gewoon een dagopleiding van drie jaar in plaats van een
volwassenenopleiding van 4 jaar? Voor de praktijk! Ik ben geen studente die graag achter
de boeken zit. Ik wil dat er wel bijnemen, maar voor mij is praktijk prioritair.*

*Nu zit ik in de laatste maanden van mijn laatste jaar en ik kijk heel positief terug op deze
vier jaren van mijn leven. Bijna gaat dat leven verder, zonder cvo... Op naar nieuwe
uitdagingen en ervaringen!*

Melissa, 24 jaar

Bijlage - Indeling van de studiegebieden van het hoger beroepsonderwijs in opleidingen

Studiegebied	Opleiding
Industriële wetenschappen en technologie	Auto-expertise
	Bedrijfsautomatisatie
	Bouw- en houtconstructie
	Bouwkunde
	Bouwkundig tekenaar
	CAD-CAM confectie- en textieltechnieken
	Design en textiel
	Elektriciteit
	Elektromechanica
	Elektronica
	Elektronica-ICT
	Industriële elektronica
	Industriële informatica
	Koel- en verwarmings-techniek
	Luchtvaarttechnologie
	Mechanica
	Motorvoertuigentechniek
	Openbare werken
	Telecommunicatie-technieken
	Textielproductie-technieken
	Topograaf
Topografie	
Reisleider	
Toeristische gidsen	
Verkeerskunde	
Verzekeringen	
Gezondheidszorg	Bijscholing voor verpleeg-kundigen in de geestelijke gezondheidszorg
	Gezondheidszorg voor bejaarden
	Kaderopleiding nursing
	Kaderopleiding nursing voor gegradueerde/bachelor verpleegkunde: psychiatrie en geestelijke gezondheidszorg
	Kaderopleiding nursing voor gegradueerde/bachelor verpleegkunde of vroedkunde: algemene verzorgingsinstellingen
	Kaderopleiding nursing voor gegradueerde/bachelor verpleegkunde: geriatrie & ouderenzorg
	Orthoptie
Sociaal-agogisch werk	Agogische bijscholing orthopedagogie
	Assistent in de psychologie
	Bibliotheekwezen en documentaire informatiekunde
	Gezinswetenschappen
	Maatschappelijk werk
	Orthopedagogie
	Personeelswerk
	Seniorenconsulenten-vorming
	Sociaal-cultureel werk
	Sociale readaptatiewetenschappen

	Syndicaal werk
	Tolk voor doven
Biotechniek	Biotechnologie
	Chemie
	Chemie en textiel
	Cosmetische wetenschappen
Handelwetenschappen en bedrijfskunde	Arbeidsorganisatie
	Bank, beurs en financiën
	Bedrijfsbeleid
	Bedrijfsorganisatie
	Beurs en financiën
	Boekhouden
	Fiscale wetenschappen
	Gids
	Hotel- en cateringmanagement
	Informatica
	Informatica - programmering
	Logistiek, transport en mobiliteit
	Marketing
	Meertalig secretariaat
	Niet-commercieel management
	Ondernemings-communicatie
	Openbare besturen
	Rechtspraak
	Reclame, marketing en public relations
	Reisleider
	Toeristische gidsen
	Verkeerskunde
	Verzekeringen

Eindnoten

- ⁱ De consortia volwassenenonderwijs zijn de regionale samenwerkingsverbanden van de Centra voor Volwassenenonderwijs en Basiseducatie. De consortia adviseren over de macrodoelmatigheid van het hoger beroepsonderwijs in het volwassenenonderwijs.
- ⁱⁱ De Stuurgroep Volwassenenonderwijs stuurt het samenwerkingsverband tussen de vier pedagogische begeleidingsdiensten en het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs (VOCVO) aan. De stuurgroep is samen met de VIhora verantwoordelijk voor de coördinatie van de visitaties van de HBO₅-opleidingen.
- ⁱⁱⁱ De term "Hoger Onderwijs voor Sociale Promotie" vindt zijn basis in het decreet betreffende de aanpassing van het onderwijs voor sociale promotie van 1999. Met dit decreet werd het bestaande onderwijs voor sociale promotie, ingericht op basis van het koninklijk besluit van 30 april 1957, houdende coördinatie van de wetten op het technisch onderwijs en het schriftelijk onderwijs, ingericht op basis van de wet van 5 maart 1965 op het schriftelijk onderwijs, grondig vernieuwd en gereorganiseerd.
- ^{iv} De specieke lerarenopleiding in het volwassenenonderwijs wordt niet beschouwd als hoger beroepsonderwijs. Deze opleiding neemt binnen het onderwijslandschap een eigen plaats in, de onderwijsniveaus overstijgend en wordt geregeld door het decreet over de lerarenopleidingen (15/12/2006). De specifieke lerarenopleiding wordt dan ook buiten beschouwing gelaten.
- ^v De accreditering van een opleiding is een formele erkenning door een onafhankelijk orgaan waarmee vastgesteld wordt dat een opleiding voldoet aan vooraf vastgestelde minimale kwaliteits- en niveauvereisten. Voor de accreditering van opleidingen Hoger Onderwijs, waaronder het hoger beroepsonderwijs, werken de Nederlands en Vlaamse overheid samen in de schoot van de NVAO.
- ^{vi} Een beroepskwalificatie is een afgerond en ingeschaald geheel van competenties waarmee een beroep kan worden uitgeoefend.
- ^{vii} Opleidingen in het volwassenenonderwijs zijn modulair. Dit betekent dat de leerstof is opgedeeld in modules, die afzonderlijk kunnen gevolgd worden. Elke module die met succes afgerond wordt leidt tot een deelcertificaat. Wie alle modules van de opleiding met succes heeft doorlopen behaalt het volledige certificaat. Door de modulaire structuur wordt een soepeler leertraject mogelijk. Zo kan men bijvoorbeeld van bepaalde modules worden vrijgesteld, op basis van elders verworven competenties of kwalificaties.
- ^{viii} De uiterste datum waarop dossiers voor omvorming d.m.v. een toets nieuwe opleiding bij de commissie HBO en NVAO kunnen worden ingediend, werd verschoven van 01/01/2012 naar 01/01/2014.
- ^{ix} Het betreft de inschrijvingsgegevens voor Vlaanderen, met uitzondering van regio IX, Waasland-Dendermonde. Deze regio stelde geen cijfers ter beschikking.
- ^x Herintreders zijn personen op beroepsactieve leeftijd die gedurende minimaal drie jaar de reguliere arbeidsmarkt hebben verlaten voornamelijk om zorgtaken op zich te nemen en die willen (her)intreden op de arbeidsmarkt of pas heringetreden zijn.
- ^{xi} Een beroepscompetentieprofiel is een afgerond geheel van competenties die een beroepsbeoefenaar in een bepaalde arbeidscontext hanteert om (de) te verwachten resultaten op de werkvloer te realiseren.

